

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти
Кафедра психології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»
на тему «Психолого-педагогічні особливості виховання толерантності у
дітей старшого дошкільного віку в умовах закладів дошкільної освіти»

Виконала: здобувачка вищої освіти

Групи 22 М заочного відділення

Спеціальність 053 Психологія

Освітня програма: Психологія.

Практична психологія

Жейнова Світлана Сергіївна

Науковий керівник: доцент, канд.

психол. наук,

Кобильник Лілія Миколаївна

Рецензент: д-р пед. наук, професор

Ляпунова Валентина Анатоліївна

Запоріжжя – 2023 р.

АНОТАЦІЯ

Жейнова Світлана Сергіївна. Кваліфікаційна робота «Психолого-педагогічні особливості виховання толерантності у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладів дошкільної освіти» виконана на кафедрі психології Навчально-наукового інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології **Кобильник Лілія Миколаївна.**

В першому розділі на основі аналізу філософських, психологічних та педагогічних джерел з'ясовано стан досліджуваної проблеми та розкрито сутність поняття «толерантність», «толерантне ставлення», проаналізовано сучасні підходи до проблеми виховання толерантності у дітей дошкільного віку. Обґрунтовано психолого-педагогічні умови виховання толерантності у дошкільників; вивчено вплив батьків та педагогів на виховання толерантності дітей дошкільного віку. Визначені поняття тісно пов'язані між собою та складають своєрідний причинно наслідковий ряд, що відображає певні етапи виховання толерантності у старших дошкільників.

Основними аспектами формування толерантності є: формування самосвідомості, виховання почуттів, формування поведінкових моделей.

Встановлено, що основи толерантності дошкільника починають закладатися ще в ранньому віці завдяки таким передумовам: емоційна прив'язаність до важливого для дитини дорослого, висока безпека та необхідність у емоційній близькості, формування еталонного образу іншої людини, вироблення елементів взаємодії.

В другому розділі з'ясовано, що на виховання толерантності у дітей старшого дошкільного віку мають значний вплив педагоги закладу дошкільної освіти та батьки. Щодо форм і методів роботи з дошкільниками відповіді педагогів були однотипні. Проаналізувавши анкетні дані батьків, ми прийшли до таких висновків, що батьки як і вихователі вважають проблему виховання толерантності актуальною в наш час.

Розроблено систему роботи щодо виховання толерантності у дітей старшого дошкільного віку, яка включала психолого-педагогічні умови, методи роботи зі старшими дошкільниками та дорослими.

Провідними методами і прийомами у роботі з дошкільниками мають стати дидактичні ігри, сюжетно-рольові ігри, творчі ігри, ігри на самооцінювання і саморегуляцію, ігри на зняття негативних емоцій, емоційно-розвивальні ігри, тренінги та вправи. Роботу з батьками рекомендовано організувати у вигляді системи, що передбачає навчально-методичні тренінги, консультації, педагогічні семінари, батьківські збори, розробку пам'яток для батьків.

Ключові слова: виховання, діти старшого дошкільного віку, заклад дошкільної освіти, толерантність, виховання толерантності, діти старшого дошкільного віку.

SUMMARY

Zheynova Svitlana Serhiivna. The qualification work "Psychological-pedagogical features of education of tolerance in children of older preschool age in the conditions of preschool education institutions" was completed at the Department of Psychology of the Educational and Scientific Institute of Social, Pedagogical and Art Education of Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytskyi.

Academic supervisor: candidate of psychological sciences, associate professor of the department of psychology Liliya Mykolaivna Kobylnyk.

In the first chapter, on the basis of the analysis of philosophical, psychological and pedagogical sources, the state of the researched problem is clarified and the essence of the concept of "tolerance", "tolerant attitude" is revealed, modern approaches to the problem of education of tolerance in preschool children are analyzed. The psychological and pedagogical conditions for education of tolerance among preschoolers are substantiated; the influence of parents and teachers on the education of tolerance of preschool children was studied. The defined concepts are closely related to each other and form a kind of cause-and-effect series that reflects certain stages of education of tolerance in older preschoolers.

The main aspects of the formation of tolerance are: the formation of self-awareness, the education of feelings, the formation of behavioral models.

It has been established that the foundations of a preschooler's tolerance begin to be laid at an early age thanks to the following prerequisites: emotional attachment to an adult important to the child, high security and the need for emotional closeness, the formation of a reference image of another person, the development of elements of interaction.

In the second chapter, it was found that preschool teachers and parents have a significant influence on the education of tolerance in older preschool children. Regarding the forms and methods of working with preschoolers, the teachers' answers were of the same type. After analyzing the questionnaire data of parents, we came to the following conclusions that parents and educators consider the problem of education of tolerance to be relevant nowadays.

A system of work on education of tolerance in older preschool children was developed, which included psychological and pedagogical conditions, methods of working with older preschoolers and adults.

Didactic games, story role-playing games, creative games, games for self-evaluation and self-regulation, games for removing negative emotions, emotional development games, trainings and exercises should be the leading methods and techniques in working with preschoolers. It is recommended to organize work with parents in the form of a system that provides educational and methodical trainings, consultations, pedagogical seminars, parent meetings, development of monuments for parents.

Key words: education, children of older preschool age, preschool education institution, tolerance, education of tolerance, children of older preschool age.

РЕФЕРАТ

до Кваліфікаційної роботи

на тему: **«Психолого-педагогічні особливості виховання толерантності у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладів дошкільної освіти»** здобувачки ступеня вищої освіти «Магістр» **Жейнової Світлани Сергіївни**.

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології **Кобильник Лілія Миколаївна**.

Об'єкт дослідження – процес виховання толерантності у дітей старшого дошкільного віку

Предмет дослідження – психолого-педагогічні умови виховання толерантності у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці психолого-педагогічних умов виховання толерантності у дітей старшого дошкільного віку та розробці системи роботи щодо виховного впливу в умовах закладу дошкільної освіти.

Відповідно до мети визначено такі **завдання**:

1. Вивчити психолого-педагогічну і методичну літературу з питань формування толерантності у старших дошкільників. Уточнити зміст та структуру провідних категорій дослідження
2. Проаналізувати особливості прояву толерантності у дітей дошкільного віку в різних видах діяльності.
3. Визначити критерії, показники та рівні сформованості толерантності у дітей дошкільного віку.
4. Дослідити вплив батьків та педагогів на виховання толерантності у дітей старшого дошкільного віку.
5. Розробити систему роботи щодо виховання толерантності у дітей старшого дошкільного віку в закладі дошкільної освіти

За результатами дослідження сформульовані висновки

За першим завданням. Уточнено зміст та структуру провідних категорій: толерантність, терпимість, взаємодія, співробітництво, емпатія, моральна свідомість. Визначені поняття тісно пов'язані між собою та складають своєрідний причинно наслідковий ряд, що відображає певні етапи виховання толерантності у старших дошкільників.

З'ясовано що: толерантність – це якість особистості, яка базується на прагненні прийняти і зрозуміти точку зору іншого, ні в якому разі не спростовуючи впевненість у власних позиціях; здібності до розумного компромісу, що переслідує мету культурного з'ясування розбіжностей.

Основними аспектами формування толерантності є: формування самосвідомості, виховання почуттів, формування поведінкових моделей.

Встановлено, що основи толерантності дошкільника починають закладатися ще в ранньому віці завдяки таким передумовам: емоційна прив'язаність до важливого для дитини дорослого, висока безпека та необхідність у емоційній близькості, формування еталонного образу іншої

людини, вироблення елементів взаємодії.

За другим завданням з'ясовано, що особливостями прояву толерантності дітей є: здатність до емоційних проявів, емпатії, прагнення дитини до наслідування; природна відкритість іншим людям, справедливе безкорисливе ставлення один до одного. Безпосереднє і безкорисливе бажання дитини надати допомогу іншому свідчить про толерантну поведінку, як прийняття іншого, сприйняття іншого як цінності, здатність надавати підтримку і допомогу.

Психолого-педагогічними умовами виховання толерантності у дітей старшого дошкільного віку визначено: створення толерантного простору закладу дошкільної освіти; застосування в роботі з дітьми педагогічних технологій, орієнтованих на формування комплексу знань, умінь і навичок толерантної поведінки; взаємодія педагогів і батьків дітей у вихованні толерантності.

Провідними методами і прийомами у роботі з дошкільниками визначено: дидактичні ігри, сюжетно-рольові ігри, творчі ігри, ігри на самооцінювання і саморегуляцію, ігри на зняття негативних емоцій, емоційно-розвивальні ігри, тренінги та вправи. Робота з батьками передбачала навчально-методичні тренінги, консультації, педагогічні семінари, батьківські збори, розробку пам'яток для батьків.

За третім завданням. На основі узагальнення наукових джерел визначено критерії та показники рівнів сформованості толерантності у дітей старшого дошкільного віку: *знаннявий* (знання про етичні норми терпимості, доброзичливої взаємодії між людьми для мирного співіснування, про різні емоції, почуття та поведінку людей; усвідомлення власної своєрідності та інших людей); *емоційний* (уміння оцінювати і розрізняти власні емоційні стани та прояви, співвідносити їх із вимогами у колективі; здатність до емпатії); *діяльнісний* (орієнтація на етикетні формули, дотримання норм терпимих взаєностосунків, сформованість навичок компромісної та конструктивної взаємодії з іншими у різних комунікативних актах. вміння вибудовувати відносини з однолітками).

На основі розроблених критеріїв та їх показників, нами було визначено рівні сформованості толерантності у дошкільників: достатній, середній, низький. Результати дослідження показали, що 20,5 % досліджуваних володіють достатнім рівнем сформованості толерантності, 41,3% - середнім рівнем і у 38,2 виявлено низький рівень. Виходячи з отриманих результатів, ми побачили, що переважна більшість дітей володіє середнім рівнем сформованості даної якості. Той факт, що значна частина дітей перебуває на низькому рівні сформованості толерантності, дає нам підставу для створення системи виховання толерантності дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

За четвертим завданням. З'ясовано, що на виховання толерантності у дітей старшого дошкільного віку мають значний вплив педагоги закладу дошкільної освіти та батьки. Вихователі та батьки виступають моделлю толерантної поведінки, основним джерелом збагачення соціально-прийнятних

слів. Було встановлено, що у закладі дошкільної освіти основна робота спрямована на моральне виховання дошкільників, толерантність частково розглядається як одна із якостей даного процесу, але окремо формуванню толерантності у дітей не надавалось особливого значення.

Щодо форм і методів роботи з дошкільниками відповіді педагогів були однотипні. Проаналізувавши анкетні дані батьків, ми прийшли до таких висновків, що батьки як і вихователі вважають проблему виховання толерантності актуальною в наш час.

Більшість батьків дітей зацікавлені у взаємодії з закладом дошкільної освіти і готові прислухатись до рекомендацій вихователя та психолога, але іноді, залежно від ступеня педагогічних труднощів, віддають перевагу вирішенню проблемних ситуацій у сімейному колі.

За п'ятим завданням. Розроблено систему роботи щодо виховання толерантності у дітей старшого дошкільного віку, яка включала психолого-педагогічні умови, методи роботи зі старшими дошкільниками та дорослими.

Провідними методами і прийомами у роботі з дошкільниками мають стати дидактичні ігри, сюжетно-рольові ігри, творчі ігри, ігри на самооцінювання і саморегуляцію, ігри на зняття негативних емоцій, емоційно-розвивальні ігри, тренінги та вправи. Роботу з батьками рекомендовано організувати у вигляді системи, що передбачає навчально-методичні тренінги, консультації, педагогічні семінари, батьківські збори, розробку пам'яток для батьків.

Система виховної роботи, спрямована на педагогічну просвіту батьків, дозволить розширити уявлення батьків про важливість виховання даної якості в системі морального розвитку їхньої дитини. Батьки мають співпрацювати із закладом дошкільної освіти щодо виховання толерантності у дітей, мають охоче брати участь у культурних заходах, що проводяться педагогами в умовах закладу дошкільної освіти.

Цілеспрямоване залучення батьків у процес формування толерантності в старших дошкільнят дозволить активізувати їх громадянську позицію і сприятиме перегляду дорослими власного оцінного ставлення та поведінки.

Викладені у дослідженні результати не розглядаються як вичерпні, такі, що повністю вирішують проблему виховання толерантності у дітей старшого дошкільного віку. Вивчення потребують проблеми наступності у вихованні толерантної поведінки дошкільників та молодших школярів, впливу статевих особливостей на характер толерантних взаємостосунків вихованців. Подальші наукові розвідки можуть бути також спрямовані на вивчення питань виховання толерантності у дітей інших вікових категорій.

Практичне значення одержаних результатів полягає у впровадженні системи роботи щодо виховання толерантності у дітей старшого дошкільного віку у закладах дошкільної освіти.

Одержані результати можуть бути використані в узагальненні та систематизації методичних матеріалів в процесі реалізації варіативної частини Базового компоненту дошкільної освіти, зокрема в процесі виховання особистісної компетентності.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2023.

Місце виконання Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (73 найменування). Загальний обсяг роботи 102 сторінки (з них 65– основна частина).